

УДК 811.161.2

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-6-170-177

Наталія ЛЕОНОВА©

кандидат філологічних наук
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

УКРАЇНСЬКА МОВА. 2021-2023 РОКИ. ЛІНГВОЦИД НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ ДЕРЖАВИ УКРАЇНА

У статті розглянуто проблему лінгвоциду (мововбивства) на тимчасово окупованих територіях в Україні в 2021-2023 роках. Наголошується, що лінгвоцидна практика росії на тимчасово захоплених територіях в Україні пов'язана з історично зафіксованою практикою знищення, знецінення державотворчого значення української літературної мови як державної та політикою антилегітимізації суверенності держави Україна і відсутності потреби у державних символах.

Ключові слова: державна зрада, державна українська мова, документування колабораційної діяльності, інформаційна війна, колабораціонізм, лінгвоцид, мововбивство, мовна політика, постанови окупаційного уряду.

Постановка проблеми. Актуалізувати проблему лінгвоциду тривалий час не була предметом досліджень у вітчизняному мовознавстві, оскільки історичні умови, у яких перебувала Україна кілька століть, цьому не сприяли. Деякі питання цієї проблеми висвітлювали у своїх наукових роботах знані лінгвісти. Відтак і в наш час праці, що освітлюють це питання, залишаються актуальними, адже донині явища рецидивів лінгвоциду несуть багато негативних наслідків як у складі мовознавчих комісій, співробітників Міністерства освіти і науки, так і в популярних у сучасному українському суспільстві «історичних теоріях» виникнення та розвитку української мови, що обумовлюють актуальність мовного питання та явищ мововбивства.

Агресивна війна росії проти України триває понад рік. За цей період представники п'ятої колони країни-агресора проявили себе як колаборанти та активні помічники окупантів у процесі лінгвоциду на всіх щаблях суспільної ієрархії: органів місцевого самоврядування та державних органів управління, пересічних громадян тимчасово анексованих областей України і, на превеликий жаль, до представників судових та правоохоронних органів.

Наразі, аналіз дій окупаційних адміністрацій свідчить про повільні темпи протидії лінгвоцидним злочинам протягом 2022-2023 років із урахуванням кількості населення країни та обсягів її тимчасово окупованих територій [1].

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Міжнародна криміналізація лінгвоциду в Україні та світі є відносно новим правовим явищем, оскільки раніше, незважаючи на повсякчасні прецеденти, явище знищення та знецінення на окупованих росією територіях інших країн їх національних і літературних мов не мало правових наслідків. Деякі питання цієї проблеми висвітлювали у своїх наукових роботах знані лінгвісти: Л. Косач, М. Костомаров, І. Огієнко, Я. Радевич-Винницький, Н. Тумай, І. Франко, В. Винниченко та ін. Уже в 90-ті рр. в Україні з'явилися ґрунтовні дослідження таких мовознавців як П. Мовчана, О. Павлової, Є. Сверстюка, В. Христенко, Ю. Шаповала та інших. До того ж, кримінально-правові, кримінально-процесуальні їх аспекти аналізувались у працях та подальших розвідках таких науковців як О. Козаченко, В. Кузнецов, О. Мусиченко, Є. Письменський, Л. Масенко, О. Ткаченко, Ю. Шаповал та ін.

Мета статті – дослідження питань міжнародної констатації, засудження, можливості судового розгляду та криміналізації лінгвоциду в Україні у 20-х роках ХХІ

© Н. Леонова, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6685-9115>

leonoffnatali@ukr.net

століття та організаційно-правовим аспектам його документування на окупованих територіях, де відбувається витіснення тимчасовими окупаційними режимами державної української мови (іноді з допомогою колаборантів) із усіх сфер суспільного життя.

Виклад основного матеріалу. Полемічність теперішніх лінгвістичних питань наша держава успадкувала від чотирьохсотлітнього конфлікту росії з фактом існування України. Оскільки російська мова «замінила» українську в значній частині східних, південних і навіть деяких центральних областей у сфері документування та судочинства нашої держави, вона переважно виконувала основну функцію мови – комунікативну, як усну, так і писемну форми [21]. Таке штучне мовне пригнічення робить втілення ідентифікаційної функції державної мови, що уможливило об'єднання національної спільноти за мовним принципом, але фіктивним чинником національної самосвідомості українців. Це заважає побудові унітарної незалежної держави. Дослідниці Наталія Гавдида, Леся Назаревич, аналізуючи процес лінгвоциду, наголошують: «Довготривалі асимілятивні процеси, які нівелювали саме поняття «рідної мови», послаблювали в українському соціумі почуття національної згуртованості та солідарності, що стало перешкодою для національного самоутвердження [2, с. 79].

Мовне питання – частина державної політики, тому воно є особливо актуальним для тих народів, які впродовж тривалого часу зазнавали деєтнізації, а тепер потребують не лише збереження та розвитку національної мови, а й відродження її використання на усій території держави» [2, с. 78].

Досліджуючи питання зазначеного мововбивства, можемо стверджувати, що відсутність із 2014 року політичної волі засудження лінгвоциду, здійснюваного росією та колаборантами з тимчасових окупаційних адміністрацій в Україні під час війни 2014-2023 і зволікання законодавчого органу зі своєчасним запровадженням такого інституту у Кримінальному кодексі України наразі ускладнили можливість притягнення до кримінальної відповідальності всього кола осіб, чії дії підпадають під склад цього злочину (у зв'язку з реалізацією принципу – закон не має зворотної сили в часі (ст. 58 Конституції України)) [2].

Український мовознавець О. Ткаченко вважає, що в ієрархії чинників, що формують здатність національної спільноти протистояти мовно-культурній асиміляції з боку іншої держави, саме почуття національної солідарності є одним із визначальних. «У свою чергу, – констатує науковець, – унаслідок мовного самоствердження народу, що передбачає і появу національної держави, мова стає: 1) загальнонаціональною, тобто властивою всім верствам відповідного народу, як у селі, так і в місті; 2) загальнодержавною, тобто використовуваною не лише її носіями, а й усіма іншими етносами або національними меншинами його держави як загальнодержавна мова і як засіб міжнаціонального спілкування» [19, с. 187-189].

Історичний процес, як зазначає професор Є. Письменський та ін., довів, що держава, територія якої стає окупованою, підлягає пригніченню національних рис, явищам колабораціонізму, лінгвоциду [14].

П. Андрющенко в ефірі «Громадського радіо» наголошує, що у тимчасово захопленому російськими військами Маріуполі керівництво шкіл забороняє учням використовувати українську мову навіть на перервах. У Маріуполі російські окупанти забороняють українську мову в школах, у дитсадках. Про це повідомив радник міського голови Маріуполя Петро Андрющенко. «Керівництво шкіл забороняє підліткам, що навчались в україномовних школах використовувати українську навіть на перервах», – написав автор [1].

Він також зазначив, що колабораційний директорат шкіл відкрито погрожує «наслідками для дітей та батьків», якщо буде чути в спілкуванні українську. «Денаціфікація не всіх рівнях за кращими прикладами сср», – наголосив радник мера [1].

На думку Вікторії Коломієць, окупанти на Херсонщині готуються заборонити українську мову в документах. Окупаційна влада у Херсонській області планує заборонити весь документообіг українською мовою і натомість впровадити мову окупанта. Перед цим лунали пропозиції зробити російську мову другою державною [5].

Про це також повідомив т. зв. «заступник голови військово-цивільної адміністрації» Кирило Стремоусов, якого «призначили» окупанти, цитує російський «Коммерсант».

«Документообіг буде вестися винятково російською мовою. Тією рідною мовою, якою спочатку «все життя» розмовляла Херсонська область», – заявив

Стремоусов.

Напередодні він заявляв, що у регіоні російська мова поряд із українською стане державною. За словами окупанта, навчання в школах і вишах вестиметься російською мовою, але «за бажанням батьків можуть бути сформовані й українські класи» [5].

Ще одним із численних доказів процесу лінгвоциду є інтерв'ю «Главкому» міського голови окупованого міста Нова Каховка, Володимира Коваленка, у якому він повідомляє, що колаборанти забороняють українську мову навіть у лікарнях. Поодинокі працівниці лікарні у Новій Каховці не приховували своєї прихильності до окупантів, тобто повели себе, наче колаборанти.

Отже, у тимчасово окупованій Новій Каховці колаборанти забороняли навіть спілкуватись у робочий час українською мовою. Така заборона подекуди діяла навіть у медичних закладах: «Була заява заступника міністра охорони здоров'я, що лікарі мають продовжувати лікувати і жодних претензій до них немає [6]. До кого ж є претензії як до колаборантів та прибічників мововбивства? Наприклад, є старша медсестра, яка видала розпорядження, щоб жодного українського слова в лікарні вона не чула. Були такі, що проявляли явну симпатію до росіян на нарадах. Їх буквально п'ять-шість, але ми знаємо їх поіменно», – сказав мер Володимир Коваленко [6].

Прагнучи якомога ширше презентувати інформацію про кричущі випадки мововбивства окупантами у 2022-2023 роках, мовний омбудсмен України Т. Кремень виступив також на Радіо «Свобода», інформуючи загал щодо влаштування росією на окупованих територіях лінгвоциду української мови: «Системне впровадження з боку окупантів політики лінгвоциду на окупованих територіях та в районах ведення бойових дій – це злочинне порушення міжнародного права, законів України», – наголошує мовний омбудсмен [7].

Після 24 лютого на тимчасово окупованих росією територіях України зафіксована велика кількість фактів цілеспрямованого знищення української мови у різних сферах суспільного життя, про що також повідомив уповноважений із захисту державної мови Тарас Кремень: «За даними з відкритих джерел нами зафіксовано понад 100 фактів, що свідчать про фактичне позбавлення права громадян на користування, вивчення та навчання українською мовою, дискримінацію та репресії щодо осіб, які публічно проявляють свою українську національну ідентичність, зокрема через спілкування українською мовою» [7].

Це може свідчити про заздалегідь заплановану асиміляційну політику окупаційного режиму», – зазначає мовний омбудсмен. За його словами, подібний лінгвоцид на тимчасово окупованих росією територіях України супроводжується погрозами, залякуванням, застосуванням фізичної сили, психологічним тиском, обмеженням волі, викраденням, тортурами та вбивствами. «Системне впровадження з боку окупантів політики лінгвоциду на окупованих територіях та в районах ведення бойових дій – це злочинне порушення міжнародного права, законів України та демократичного світу, що мають бути належним чином зафіксовані, розслідувані та представлені до суду. Винні мають бути встановлені та покарані», – наголосив мовний омбудсмен [7].

Через деякий час дослідники та спостерігачі фіксують відсутність позитивних змін у мовній політиці країни-агресора. Навпаки, кількість прикладів мововбивства лише збільшується. Т. Кремень, мовний омбудсмен України заявив, що в Україні зафіксовано понад 200 фактів лінгвоциду: «Уже зафіксовано понад 200 фактів лінгвоциду української мови на окупованих територіях» [8]. Пресслужба Уповноваженого із захисту державної мови Тараса Кременя повідомила, що ця інформація прозвучала на Міжнародній конференції Європейської федерації мовних інституцій (EFNIL) «Мова та міграція» розповів про російську політику лінгвоциду: «24 лютого 2022 року, коли Путін розпочав повномасштабне вторгнення на територію України та російськими військовими були порушені державні кордони України, саме мовний кордон чітко вказав на ворога і нагадав, що українська мова є засадничим елементом української ідентичності, національної єдності та національної безпеки. Штучне гасло «захист російськомовних громадян України» кремль використав для виправдання окупації частини територій України» [8].

Як зазначив уповноважений, «зросійщення українців тривало декілька століть – російська імперія, радянська влада цілеспрямовано проводили лінгвоцид – українська мова була під заборону».

«Мовне» питання проросійські політичні сили продовжували використовувати

та після здобуття Україною незалежності. Слід зауважити, що українська була уполісдженою аж до прийняття у 2019 році закону про державну мову, який нарешті запровадив дієві правові та інституційні механізми для забезпечення державного статусу української мови. І сьогодні підтримка української як єдиної державної – безпрецедентна за всі роки незалежності України», – додав омбудсмен [8].

Наразі, після початку повномасштабного вторгнення Секретаріатом Уповноваженого ведеться системна робота з фіксування фактів знищення, знецінення, позбавлення статусу єдиної державної української мови для подальшої передачі їх до правохоронних органів та міжнародних правозахисних організацій.

Дискримінація, переслідування та репресії проти громадян України за мовною ознакою є однією зі складових путінської політики геноциду українського народу», – наголосив Т. Кремень.

Також є очевидним, що тактикою р. ф. у питанні мововбивства є фізичний, інформаційний та психологічний тероризм і повсякчасне поширення великої кількості дезінформації.

Істерика підконтрольних кремлю російських медіа 16 липня 2022 року, відколи набрала чинності частина друга та шоста статті 27 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», що регламентують використання державної мови в мережі Інтернет та мови інтерфейсів комп'ютерних програм, встановлених на товарах, продемонструвала глибину страху й ненависті керівництва росії стосовно нашої державної мови. Зміни у Законі про мову також встановили адміністративну відповідальність за порушення законодавчих норм.

Отже, можемо зробити висновок, що росія влаштувала на окупованих територіях запланований лінгвоцид української мови, що мав би зробити додатковий внесок у процес знищення державності України і надати змогу країні-окупанту перетворити суверенну державу на контрольовану територію.

«Системне впровадження з боку окупантів політики лінгвоциду на окупованих територіях та в районах ведення бойових дій – це злочинне порушення міжнародного права, законів України», – наголошує Т. Кремень [7].

Лінгвоцид на тимчасово захоплених територіях може зупинити тільки перемога України, оскільки міжнародна спільнота нарешті зрозуміла, що є росія, – дітовбивця, мародер, садистка, мововбивця. Такі типові злочини країн-диктатур дуже детально розглянуті у закордонних джерелах, що досліджують тероризм [24].

Щодо необхідності для країн Заходу гарантувати суверенітет України та всебічно допомагати стримувати навалу росії, щоб захистити від будь-яких росієподібних нападів на європейські країни в майбутньому Financial Times зазначає: «Окупанти зайняли «русифікацією» зайнятих територій – нав'язуванням російської мови в школах, взяттям під контроль ЗМІ та призначенням маріонеток номінальним керівництвом місцевих адміністрацій. Українці хочуть боротися і їм потрібна наша постійна підтримка – передові озброєння та дедалі жорсткіші санкції проти Росії», – стверджує Т. Кремень у статті Financial Times.

На каналі «ОСВІТА» від 10 березня 2023 Д. Добріян і О. Гужва, учасниці проекту «Лінгвоцид – інтерактивний меморіал русифікації України», у якому вони запрошують до участі усіх небайдужих філологів і просто українців. Ви можете дізнатись про заборони української мови. Наприклад: 2022 рік, знищення українських книжок. російські загарбники знову спалюють українські книги, забороняють викладати українську мову, літературу й історію на тимчасово окупованих українських територіях. Окрім того, окупаційна влада р. ф. схиляє до колабораціонізму та примушує змінювати кваліфікацію українських учителів на російські стандарти освіти [25].

Науковиці й колежанки Н. Гавдида, Л. Назаревич у своїй роботі «Лінгвоцид як форма мовної політики», презентують повну картину мововбивства росією української мови протягом значного історичного періоду і наголошують після огляду величезної кількості джерел, що: «...низку історичних фактів, автори класифікували форми лінгвоциду щодо української мови, зокрема через заборону мови чужою державою (церквою); через боротьбу із друкованим словом (було заборонено друкувати книжки українською мовою, спалювали бібліотеки, як-от книгозбірню Києво-Печерської Лаври (1718) чи бібліотеку Києво-Могилянської академії (1780); через приниження статусу й престижу мови; через оголошення мови неприродною (українську мову вважали діалектом польської або російської), неавтохтонною (так звана «погодінська теорія»);

через втручання у внутрішню структуру та функціонування мови; через переслідування та гоніння носіїв мови (особливо мовознавців-україністів); через освіту; демографічну політику; надання привілеїв панівній мові та її носіям. Ці факти свідчать, що асиміляційна політика радянського уряду була значно жорсткішою, оскільки відбувалась навіть на рівні штучних змін у внутрішній структурі мови (переписували словники, фонетично уподібнюючи українські слова до російських), а тому й більш результативною, ніж відповідна мовна політика колишньої царської Росії» [2, с. 77-80]

Висновки. У статті було актуалізовано проблему лінгвоциду, що тривалий час не була предметом цілеспрямованих досліджень у вітчизняному мовознавстві, оскільки історичні умови, у яких перебувала Україна кілька століть, цьому не сприяли. Деякі питання проблеми висвітлювали у своїх наукових роботах знані лінгвісти, але державна політика «умиротворення росії» і економічні інтереси ставали перепоною на шляху об'єктивних фактологічних досліджень. Надано аргументи щодо необхідності активного процесу документування та наведено приклади документування типових проявів лінгвоциду за період окупації територій України з метою нейтралізації діяльності п'ятої колони країни-агресора та мінімізування внутрішніх загроз від дій колаборантів.

Агресивна війна росії проти України триває понад рік. За цей період представники п'ятої колони країни-агресора проявили себе як колаборанти та активні помічники окупантів у процесі лінгвоциду на всіх щаблях суспільства. Лінгвоцид росії стосовно державної мови України доведено, явища зафіксовані, матеріали упорядковано. Після юридичного оформлення згідно з відповідними міжнародними стандартами розпочнеться процедура винесення вироку.

Список використаних джерел

1. Андрущенко П. У Маріуполі російські окупанти забороняють українську мову в школах, навіть на перервах. Громадське радіо. ГР в Google News, 16 червня 2022 о 11:56. URL : <https://hromadske.radio/news/2022/06/16/u-mariupoli-rosiys-ki-okupanty-zaboroniaiut-ukrains-ku-movu-v-shkolakh-navit-na-perervakh-andriushchenko>.
2. Гавдида Н., Назаревич Л. Лінгвоцид як форма мовної політики. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Мовознавство*. 2014. Вип. 2 (24). С. 76–79.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність : Закон України від 03.03.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20>.
4. Кримінальний кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
5. Коломієць В. Окупанти на Херсонщині готуються заборонити українську мову в документах. Громадське UA. 25 Травня 2022 07:33. URL : <https://hromadske.ua/posts/okupanti-na-hersonshini-gotyuyutsya-zaboroniti-ukrayinsku-movu-v-dokumentah>.
6. Ляшук Ю. Колаборанти забороняють українську мову навіть у лікарнях – мер Нової Каховки. 14 листопада, 2022, 07:16 glavcom.ua. URL : <https://glavcom.ua/country/incidents/kolaboranti-zaboronjajut-ukrajinsku-movu-navit-u-likarnjakh-mer-novoji-kakhovki-888967.html>.
7. Кремінський Т. Росія влаштувала на окупованих територіях лінгвоцид української мови – мовний омбудсмен. 28 червня 2022, 19:32, URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/news-linhvotsyd-ukrayinskoyi-movu-ombudsmen/31919813.html>.
8. Кремінський Т. Уже зафіксовано понад 200 фактів лінгвоциду української мови на окупованих територіях. Еспресо. Розділ «Суспільство». 13 жовтня, 2022 четвер, 16:14. URL : <https://espreso.tv/uzhe-zafiksovano-ponad-200-faktiv-lingvotsidu-ukrainskoi-movi-ombudsmen-kremin-na-mizhnarodniy-konferentsii>.
9. Масенко Л. (У)мовна (У)країна. Київ : Темпора, 2007. 88 с.
10. Масенко Л. Мовна політика в УРСР: історія лінгвоциду. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду: документи і матеріали ; ред. Л. Масенко. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. С. 5–37.
11. Методичні рекомендації з питань кримінально-правової кваліфікації, оперативно-розшукової діяльності та кримінального провадження за ст. 111-1 КК України «Колабораційна діяльність» / С. Албул, Т. Волошанівська, А. Марченко, Г. Мудрецька, Г. Резніченко, І. Федоров, І. Чекмарьова. Одеса: ОДУВС, 2022. 67 с.
12. Павлова О. Ю. Лінгвоцид: трагічне порушення врівноваженості світового естетичного простору. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*. 2010. Вип. 99. С. 20–24.
13. Платформа «Рух Чесно» запустив реєстр держзрадників. URL : <https://detector.media/infospace/article/197490/2022-03-14-ruk-chesno-zapustyv-reiestr-derzhzradnykiv/>.

14. Письменський Є. О. Колабораціонізм як суспільно-політичне явище в Україні (кримінально-правові аспекти) : наук. нарис. Севеодонецьк : СПД Румянцева Г. В., 2020. 121 с.
15. Пояснювальна записка до проекту закону України «Про заборону колабораціонізму». URL : <https://ips.ligazakon.net/document/GH4RE00A>.
16. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.
17. Радевич-Винницький Я. Україна: від мови до нації. Дрогобич : Видавнича фірма «Відродження», 1997. 360 с.
18. Реєстр держЗрадників. URL : <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSezxKZPthLGr8bnQwKyj9RD6lzMl7yaVwVrw4MMf5ICl0waw/viewform>.
19. Ткаченко О. Українська мова і мовне життя світу. Київ : Спалах, 2004. 272 с.
20. Тумай Н. В. До питання лінгвоциду української мови. *Жіночий світ*. 2003. № 4. С. 6–10.
21. Христенко В. Ф. Лінгвоцид і подолання його наслідків в історії української літературної мови. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 08. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство)*. 2005. Вип. 1. С. 128–133.
22. Шаповал Ю. І. Історичні передумови й чинники виникнення мовного питання в Україні. Мовна ситуація в країні : між конфліктом і консенсусом. Київ : ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. С. 12–33.
23. Gupta D. Understanding Terrorism and Political Violence: The life cycle of birth, growth, transformation, and demise. London: Routledge, 2008. 283 p.
24. Schmid A. Political terrorism: a new guide to actors, authors, concepts, data bases, theories, and literature. A. Jongman. New Brunswick: Transaction Publishers, 1988. 700 p.
25. Znyshchennya ukrayins'kykh knyzhok: Lnhvotsyd. Podcast Osvita. 2022 rik. URL : <https://podcasts.nv.ua/episode/19591.html>.

Надійшла до редакції 12.12.2022

References

1. Andryushchenko, P. (2022) U Mariupoli rosiys'ki okupanty zaboronyayut' ukrayins'ku movu v shkolakh, navit' na perervakh [In Mariupol, the Russian occupiers ban the Ukrainian language in schools, even during breaks]. Hromads'ke radio. HR v Google News, 16 chervnya 2022 o 11:56. URL : <https://hromadske.radio/news/2022/06/16/u-mariupoli-rosiys-ki-okupanty-zaboroniaiut-ukrains-ku-movu-v-shkolakh-navit-na-perervakh-andriushchenko>. [in Ukr.].
2. Havdyda, N., Nazarevych, L. (2014) Lnhvotsyd yak forma movnoyi polityky. *Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka. Ser. Movoznavstvo*. Issue 2 (24), pp. 76–79. [in Ukr.].
3. Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny shchodo vstanovlennya kryminal'noyi vidpovidal'nosti za kolaboratsiynu diyal'nist' [On amendments to some legislative acts of Ukraine regarding the establishment of criminal liability for collaborative activity] : Zakon Ukrayiny vid 03.03.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20>. [in Ukr.].
4. Kryminal'nyy kodeks Ukrayiny [Criminal Code of Ukraine]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. [in Ukr.].
5. Kolomyets', V. (2022) Okupanty na Khersonshchyni hotuyut'sya zaboronyty ukrayins'ku movu v dokumentakh [The occupiers in the Kherson region are preparing to ban the Ukrainian language in documents]. Hromads'ke UA. 25 Travnja 2022 07:33. URL : <https://hromadske.ua/posts/okupanti-nahersonshini-gotuyutsya-zaboroniti-ukrayinsku-movu-v-dokumentah>. [in Ukr.].
6. Lyashchuk, Yu. (2022) Kolaboranty zaboronyayut' ukrayins'ku movu navit' u likarnyakh – mer Novoyi Kakhovky [Collaborators ban the Ukrainian language even in hospitals – the mayor of Nova Kakhovka]. 14 lystopada, 2022, 07:16 glavcom.ua. URL : <https://glavcom.ua/country/incidents/kolaboranti-zaboronajut-ukrajinsku-movu-navit-u-likarnyakh-mer-novoji-kakhovki-888967.html>. [in Ukr.].
7. Kremin', T. (2022) Rosiya vlashtuvala na okupovanykh terytoriyakh lnhvotsyd ukrayins'koyi movy – movnyu ombudsmen [Russia has organized a linguicide of the Ukrainian language in the occupied territories – a language ombudsman]. 28 chervnya 2022, 19:32, URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/news-lnhvotsyd-ukrayinskoyi-movy-ombudsmen/31919813.html>. [in Ukr.].
8. Kremin', T. (2022) Uzhe zafiksovano ponad 200 faktiv lnhvotsydu ukrayins'koyi movy na okupovanykh terytoriyakh [More than 200 facts of linguicide of the Ukrainian language in the occupied territories have already been recorded]. Espresso. Rozdil «Suspil'stvo». 13 zhovtnya, 2022 chetver, 16:14. URL : <https://espresso.tv/uzhe-zafiksovano-ponad-200-faktiv-lingvotsydu-ukrainskoi-movi-ombudsmen-kremin-na-mizhnarodniy-konferentsii>. [in Ukr.].
9. Masenko, L. (2007) (U)movna (U)krayina [(U) language (U) country]. Kyiv : Tempora, 88 p. [in Ukr.].
10. Masenko, L. Movna polityka v URSR: istoriya lnhvotsydu Ukrayins'ka mova u XX storichchi: istoriya lnhvotsytu: dokumenty i materialy [Language policy in the Ukrainian SSR: the history of linguicide Ukrainian language in the 20th century: the history of linguicide: documents and materials] ; red. L. Masenko. Kyiv : Vyd. dim «Kyievo-Mohylyans'ka akademiya», 2005, pp. 5–37. [in Ukr.].

11. Metodichni rekomendatsiyi z pytan' kryminal'no-pravovoyi kvalifikatsiyi, operatyvno-rozshukovoyi diyal'nosti ta kryminal'noho provadzhenyia za st. 111-1 KK Ukrainy «Kolaboratsiyna diyal'nist'» [Methodological recommendations on issues of criminal-legal qualification, operational-search activity and criminal proceedings under Art. 111-1 of the Criminal Code of Ukraine "Collaborative activity"] / S. Albul, T. Voloshanivs'ka, A. Marchenko, H. Mudrets'ka, H. Reznichenko, I. Fedorov, I. Chekmar'ova. Odesa: ODUVS, 2022. 67 p. [in Ukr.].
12. Pavlova, O. Yu. (2010) Linhvotsyd: trahichne porushennya vrvnovazhenosti svitovoho estetychnoho prostoru [Linguocide: a tragic disturbance of the balance of the world's aesthetic space. Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University. Philoso]. *Visnyk Kyivskoho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Filosofiia. Politolohiya*. Issue 99, pp. 20–24. [in Ukr.].
13. Platforma «Rukh Chesno» zapustyv reyestr derzhzradnykiv [The Rukh Chesno platform launched a register of state traitors]. URL : <https://detector.media/infospace/article/197490/2022-03-14-rukhs-chesno-zapustyv-reiestr-derzhzradnykiv/>.
14. Pys'mens'kyi, Ye. O. (2020) Kolaboratsionizm yak suspil'no-politychne yavyshe v Ukraini (kryminal'no-pravovi aspekty) [Collaborationism as a socio-political phenomenon in Ukraine (criminal and legal aspects)] : nauk. narys. Syevyeronets'k : SPD Rumyantseva H. V., 121 p. [in Ukr.].
15. Poyasnyval'na zapyska do proektu zakonu Ukrainy «Pro zaboronu kolaboratsionizmu» [Explanatory note to the draft law of Ukraine "On the prohibition of collaborationism"]. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/GH4RE00A>. [in Ukr.].
16. Pro zareyestrovani kryminal'ni pravoporushennya ta rezul'taty yikh dosudovoho rozsliduvannya [About registered criminal offenses and the results of their pretrial investigation]. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kryminalni-pravoporushennya-ta-rezultaty-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>. [in Ukr.].
17. Radevych-Vynnyts'kyi Ya. (1997) Ukraina: vid movy do natsiyi [Ukraine: from language to nation]. Drohobych : Vydavnycha firma «Vidrodzhennya», 360 p. [in Ukr.].
18. Reyestr derzhzradnykiv [Register of state traitors]. URL : <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSezxKZPthLGp8bnQwKjy9RD6lzMI7yaVwVrw4MMf5IC10waw/viewform>. [in Ukr.].
19. Tkachenko, O. (2004) Ukrayins'ka mova i movne zhyttya svitu [The Ukrainian language and the linguistic life of the world]. Kyiv : Spalakh, 272 p. [in Ukr.].
20. Tumay, N. V. (2003) Do pytannya linhvotsydu ukrayins'koyi movy [To the issue of linguicide of the Ukrainian language]. *Zhinochyy svit*. № 4, pp. 6–10. [in Ukr.].
21. Khrystenok, V. F. (2005) Linhvotsyd i podolannya yoho naslidkiv v istoriyi ukrayins'koyi literaturnoyi movy [Linguicide and overcoming its consequences in the history of the Ukrainian literary language]. *Naukovyy chasopys Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriya 08. Filolohichni nauky (movoznavstvo i literaturoznavstvo)*. Issue 1, pp. 128–133. [in Ukr.].
22. Shapoval, Yu. I. (2008) Istorychni peredumovy y chynnyky vynykennya movnoho pytannya v Ukraini. Movna sytuatsiya v krayini: mizh konfliktom i konsensusom [Historical prerequisites and factors of the emergence of the language question in Ukraine. Language situation in the country: between conflict and consensus]. Kyiv : IPiEND imeni I. F. Kurasa NAN Ukrainy, pp. 12–33. [in Ukr.].
23. Gupta, D. (2008) Understanding Terrorism and Political Violence: The life cycle of birth, growth, transformation, and demise. London: Routledge, 283 p.
24. Schmid, A. (1988) Political terrorism: a new guide to actors, authors, concepts, data bases, theories, and literature. A. Jongman. New Brunswick: Transaction Publishers, 700 p.
25. Znyshchennya ukrayins'kykh knyzhok: Linhvotsyd. Podcast Osvita. 2022 rik. URL : <https://podcasts.nv.ua/episode/19591.html>.

ABSTRACT

Nataliya Leonova. Ukrainian language, 2021-2022. Linguicide on the temporarily occupied territories of the state of Ukraine. The article examines the problem of linguicide in the temporarily occupied territories of Ukraine in 2021-2022.

It is emphasized that the linguicidal practice of russia in the temporarily occupied territories in Ukraine is connected with the historically recorded practice of destruction, devaluation of the state-building significance of the Ukrainian literary language and the policy of anti-legitimization of the sovereignty of the state of Ukraine, the lack of need for state symbols, and therefore the state Ukrainian language

Formulation of the problem. For a long time, the problem of linguicide was not the subject of research in domestic linguistics, as this was not facilitated by the historical realities in which Ukraine was from the end of the 17th to the end of the 20th century [11]. I. Ohienko, M. Kostomarov, I. Franko, and Yu. Shevelyov highlighted certain aspects of this issue in their scientific investigations. Already after the declaration of independence of Ukraine published thorough publications by V. Ivanyshin, L. Masenko, P. Movchan, O. Pavlova, N. Tumai, Y. Radevych-Vynnytskyi, E. Sverstyuk, V. Khristenok, Yu. Shapoval and others researchers However, even today works of this nature remain relevant, because the harmful impact of relapses of linguicide is still felt in modern Ukrainian society, which determines the acuteness of the language issue.

The russia's military aggression against Ukraine has been taking place since 2014. During this eight-year period, the representatives of the fifth column of the aggressor country manifested themselves

to the fullest extent at all levels of the social hierarchy – from ordinary citizens to representatives of judicial and law enforcement bodies, local self-government bodies and the state legislature [22].

Criminalization of collaborationism in Ukraine is a relatively new legal phenomenon. However, its criminal-legal, criminal-procedural and operative-search aspects have already been considered in the works of such scientists as S. Albul, O. Kozachenko, V. Kuznetsov, O. Musychenko, E. Pysmenskyi, A. Politova, E. Polyakov, M. Syploki, T. Shurat, K. Yanishevskaya and others.

The article is devoted to the study of issues of criminalization of collaborationism in Ukraine and the organizational and legal prerequisites of its documentation.

The language issue is part of state policy, therefore it is especially relevant for those peoples who have been de-ethnicized for a long time, and now need not only the preservation and development of the national language, but also the revival of its use throughout the state [12]. The conflict of the current language problems Ukraine inherited from the colonial past. The Russian language has supplanted Ukrainian in a significant part of the eastern, southern and even some central regions of our country, taking over the main function of the language – the communicative one [18]. Such language imbalance blocks the implementation of the identification function of language, which is aimed at unifying the ethnic community on the basis of language, which, therefore, weakens the national self-awareness of Ukrainians, hindering the construction of a strong independent state. Long-term assimilation processes, which eliminated the very concept of «native language», weakened the sense of national cohesion and solidarity in Ukrainian society, which became an obstacle to national self-assertion. According to the Ukrainian linguist Orest Tkachenko, in the hierarchy of factors that shape the ability of the national community to resist linguistic and cultural assimilation by another state, it is the feeling of national solidarity is one of the defining [21]. The historical process, as noted by Professor E. Pysmenskyi and others, proved that a state whose territory becomes occupied is subject to the suppression of national traits, the phenomena of collaborationism, and linguicide [15]. «In turn,» the scientist states, «as a result of the linguistic self-assertion of the people, which presupposes the emergence of a national state, the language becomes: national, that is, characteristic of all strata of the respective people, both in the village and in the city; national, that is, used not only by its speakers, but also by all other ethnic groups or national minorities of its state as a national language and as a means of international communication.

Keywords: *collaborationism, decrees of the occupation government, documenting, information warfare, language policy, linguicide, the collaborative activities, Treason, Ukrainian literary language.*

УДК 327.5

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-6-177-183

Денис ПРОШИН©

кандидат історичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ЗАХОПЛЕННЯ ЗАРУЧНИКІВ ЯК ПОЛІТИЧНИЙ ВИКЛИК: СПЕЦИФІКА, ЗАГРОЗИ І ВІДПОВІДІ

Статтю присвячено заручництву як феномену, що створює особливі політичні труднощі для урядів, які протистоять терористам. Підкреслено, що захоплення заручників не привертає значної дослідницької уваги як джерело специфічних політичних викликів. Автори найчастіше фокусуються на прикладних, тактичних вимірах заручницьких криз. У політичному аспекті захоплення заручників змушує урядові структури діяти в рамках відкритої ситуації, що розгортається в реальному часі навколо живих потерпілих із допоки не визначеною долею (на відміну від терактів, що вже було скоєно). Поточна незавершеність заручницьких ситуацій підвищує політичну напруженість та вимагає від урядів маневрувати між тактичними вимогами, очікуваннями громадськості, міркуваннями політичної доцільності, беззаперечною етичною цінністю людського життя.

Ключові слова: *тероризм, заручництво, криза, політика, громадськість, мас-медіа.*

Постановка проблеми. У злочинній та жорстокій практиці тероризму важко виділити найбільш шкідливі або найогидніші прояви. Спроби створити хоча б приблизний «антирейтинг» терористичних методів виявляються сумнівними з моральної точки зору та

© Д. Прошин, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7874-470X>

denis.v.proshyn@gmail.com